

**KIMYO YO`NALISH TALABALARINING AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA
LEKSIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH USULLARI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10926014>

Kamalova Nilufar Dilshod qizi

namangan davlat universiteti 2- kurs tayanch doktoranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bugungi kunda jadal rivojlanib borayotgan zamonamizda internet, axborot texnologiyalariga bo`lgan qiziqish va unga bo`lgan e`tibor kundan-kunga oshib borayotganligi, oliy ta`lim, maktab, bog`chalarda ham har bir fan uchun AKT ni o`rni kata ahamiyat kasb etayotganligi, yangilangan ta`lim mazmuni asosida yaratilgan kimyo fani darsliklarining hamma bo`limlariga mo`ljallangan mashg`ulotlarda darslarda ham innovatsion texnologiyalardan foydalanib, talabalarga darslarni yanada tushunarli va qiziqarli tashkillash haqida so`z boradi.*

Kalit so`zlar: *innovatsion texnologiyalar, talaba, dars, mashg`lot, darslik, foydalanish, tashkillash, e`tabor, ehtiyoj.*

Аннотация: *В данной статье, в современную быстро развивающуюся эпоху, интерес и внимание к Интернету и информационным технологиям возрастает с каждым днем, ИКТ используются по каждому предмету в высшем образовании, школах и детских садах. `` становится все более важным, . На занятиях, разработанных для всех разделов учебников химии, созданных на основе обновленного учебного содержания, предполагается использовать на занятиях инновационные технологии, позволяющие сделать уроки более понятными и интересными для учащихся.*

Ключевые слова: *инновационные технологии, ученик, урок, обучение, учебник, использование, организация, внимание, потребность.*

Abstract: *In this article, in today's rapidly developing era, the interest and attention to the Internet and information technologies is increasing day by day, ICT is used for every subject in higher education, schools, and kindergartens. `` is becoming more important. In the classes designed for all sections of chemistry textbooks, created on the basis of the updated educational content, it is said to use innovative technologies in the classes, to make the lessons more understandable and interesting for students.*

Key words: *innovative technologies, student, lesson, training, textbook, use, organization, attention, need.*

Hozirgi ilm-fan, texnika va sanoat jadal rivojlanayotgan, ijtimoiy, ekologik holat keskinlashib borayotgan paytda talabalarga Kimyo fanini mazmun jihatdan yangicha o`qitish bir tomondan zaruriyat bo`lsa, ikkinchi tomondan, zamon talabidir. Kimyo ta`limining ahamiyati uning fan-texnika taraqqiyotida, ishlab chiqarish sohalari va kundalik

hayotda tutgan o'рни bilan belgilanadi. Talabalarga kimyo fanini o'qitish orqali talabalarning ilmiy dunyoqarashini, mantiqiy fikrlay olish qobiliyatini, aqliy rivojlanishini, o'z-o'zini anglash salohiyatini shakllantirish va o'stirish, ularda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni tarkib toptirish hamda ijtimoiy hayotlari va ta'lim olishni davom ettirishlari uchun zarur bo'lgan bilimlar beriladi.

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda talabalarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilganligidir. Zamonaviy texnologiyalar esa ularni egallayotgan bilimlarni o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlari, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi. O'qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik vazifasini bajaradi. Ta'lim jarayonida talaba asosiy figuraga aylanadi. Yangilangan ta'lim mazmuni asosida yaratilgan kimyo fani darsliklarining hamma bo'limlariga mo'ljallangan mashg'ulotlarda darslar ta'rif, qoida bilan boshlanmasdan, boshqa fanlar bilan uzviy bog'liq holda boshlanadi.

Ta'limni isloh qilish va uni amalga oshirishdagi asosiy mas'uliyat o'qituvchi zimmasidadir. Shuning uchun xorijiy mamlakatlarning ilg'or pedagoglari bilan raqobat qila oladigan va zamon talablariga javob beradigan g'oyaviy yetuk o'qituvchi kadrlar tayyorlash va ularning kasbiy salohiyatlarini shakllantirish ta'limni isloh qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli ham mazkur darslikda o'qituvchining dars jarayonidagi asosiy vazifasi va roli, kimyo faniga qiziqtirishda nimalarga asosiy e'tibor qaratishi zarurligi, kimyoviy tajriba, fan texnologiyalaridan oqilona foydalanishi kabi jihatiarga ham alohida ahamiyat berildi. Rivojlangan mamlakallar ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan innovatsion texnologiyalardan kimyo ta'limida foydalanish darsning samaradorligini oshirishda muhim vosita ekanligi keyingi ilmiy-metodik tadqiqotlarda o'z aksini topmoqda. Bunday ta'lim jarayonida talabalar darsda to'liq qatnashadilar. Yangi pedagogik texnologiyalar ta'limning tarbiyaviy tomonini amalga oshirishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ta'lim va tarbiyaning uzviy bog'liqligi har tomonlama kamol topgan insonni shakllantirishda muhim omil bo'lib hisoblanadi. Buni amalga oshirishda kimyo fani katta imkoniyatlarga ega. Ta'lim tizimida axborot texnologiyalarini qo'llash bo'yicha bir qator ishlar amalga oshirilmoqda. Shuning uchun ham har bir mutaxassis o'z sohasida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Hozirda oliy ta'lim muassasalarida ko'plab o'qitish usullari mavjud bo'lib, ular yagona maqsadni – talabalar tomonidan bilimlarni o'zlashtirishni ko'zlaydilar. Onlayn ta'lim jarayonida kiberpedagogika talabalar qayerda yashashidan va kompyuterga qanday kirishidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olishga hissa qo'shadi. Interaktiv mahsulotlarning bunday tizimlari ilg'or kompyuter texnologiyalari (Internet, dizayn, modellashtirish) asosida ta'limning mavjudligi, uzluksizligi va yuqori sifatini ta'minlashga mo'ljallangan.

Kimyo yo'nalishidagi talabalar uchun axborot texnologiyalari, yozuvlar va matnlar orqali leksik kompetensiyaning rivojlanishiga yordam berishi mumkin. Bu ko'rish va yozish jarayonlarida noyob so'zlar, vaqtda qo'llanilgan terminologiyalar va kimyo sohalari bilan bog'liq atamalar yuz beradi.

Kimyo Yo'nalishidagi Talabalar Uchun Leksik Kompetensiya Rivojlanishi:

1. Axborot Texnologiyalari Profilaktik Subyektlari; Kimyo yo'nalishidagi talabalar uchun axborot texnologiyalari foydalanilgan terminologiya va atamalar yordamida kimyo sohasiga oid leksik kompetensiyani rivojlantirish masalalari muhimdir. Bu profilaktik subjektlar orqali so'zlashuvchilarning kimyo sohasidagi bilim va tajribalarini oshirishadi.

2. Leksik Materiallar Bilan Ishlash; Kimyo sohasida yaratilgan yozuvlar, o'quv kitoblari, maqolalar va elektron axborot manbalari yordamida talabalar leksik materiallar orqali kimyo terminologiyasini o'rganishadi va o'zlashtirishadi.

3. Kimyo Sohasidagi Mulosimatlar; Kimyo yo'nalishidagi ma'ruzalar, darsliklar va ilmiy taqdimotlar talabalar uchun leksik materiallarni o'rganish va matn tushunarli foydalanishga imkon beradi. Kimyo sohasidagi mulosimatlar talabalarni leksik kompetensiyani oshirishda muhim ahamiyatga ega.

4. Terminologik So'zlamlar va So'zlar; Kimyo sohasidagi maxsus terminologik so'zlar va atamalar talabalarga kimyo sohasidagi muammolarga yechimi topishda yordam beradi. Bu so'zlar va atamalar orqali talabalar o'zlarining leksik kompetensiyasini rivojlantirishadi.

5. Tajribavi Amaliy Ishlar; Kimyo laboratoriyalarda yoki amaliy ish joylarida o'zlashtiriladigan kimyo amaliyotlar talabalar uchun leksik kompetensiyani oshirish va kimyo sohasidagi leksik yangiliklarni o'rganish uchun faol maslahat beruvchi vazifani bajaradi.

Axborot texnologiyalari kimyo sohasida talabalar uchun leksik kompetensiyani rivojlantirishda asosiy vositadir. Leksik materiallar bilan ishlash, terminologik so'zlamlar va atamalar, tajribavi amaliy ishlar orqali talabalar kimyo sohasidagi leksik bilim va ko'nikmalarini oshirishadi. Bu jarayon talabalarni kimyo sohasidagi bilimlarini kengaytirish, so'zlashuvi va yozuvlarida leksik samaradorlikni yuqoriga ko'tarishadi.

Zamonaviy ta'lim tizimining barpo etilishi, o'quv jarayoniga axborot texnologiyalari yutuqlarini joriy qilish bilan chambarchas bog'liq. Bu ayniqsa axborot va telekommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan o'qitishning yangi shakl va vositalariga taalluqlidir. Bular qatoriga elektron ta'lim beruvchi vositalarni faol qo'llashni taqozo etadigan elektron o'qitishni kiritish mumkin. Shu bois bugun bo'lajak o'qituvchilarga faqatgina tayyor elektron qo'llanmalardan foydalanishni o'rgatish bilan cheklanmay, balki ularning yangi ko'rinishlarini yaratish usullari, yo'llari va vositalarini o'rgatish ham muhim tadbirlardan hisoblanadi.

XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab sanoat davridan axborot texnologiyalari davriga o'tish natijasida ta'lim sohasiga oid axborotlarni egallashga bo'lgan ehtiyoji kuchayadi. Bu o'z navbatida har bir kimyo o'qituvchisi oldiga o'quv reja va dasturlarida belgilangan mavzular doirasidagi bilimlarni egallash bilan chegaralanib qolmasdan, ijodiy faoliyat

yuritishi, tadqiqot ishi qilishi, ijodiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga sharoit yaratish muhim vazifalardan ekanligini taqozo qilmoqda.

Kimyo murakkab, lekin juda qiziqarli fan: uning tajribalari unutilmas, muammolarni hal qilish, tenglamalar tuzish qiyin ko'rinadi. Kimyoni o'rganish yettinchi sinfda boshlanadi, ya'ni o'quvchining intellektual qobiliyatini rivojlanishi paydo bo'lganda, lekin bungacha o'quvchi ma'lum bir kimyoviy bilimlarga tabiatshunoslik kursini o'qish mobaynida erishgan bo'ladi. O'quvchilarga esa imkoniyat berish va ularni jalb qilish kerak; ularni qo'llab-quvvatlash, o'zini himoya qilish va o'zini - o'zi bosqarishga imkon berish talab etiladi. Bunda AKT elementlari o'qituvchiga ajralmas yordamga keladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan ishlash orqali amalga oshiriladi:

- ta'lim resurslaridan foydalangan holda multimediya darslarini o'tkazish (multimedia texnologiyalari axborotni taqdim etishning bir necha usullarini birlashtiradi: matn, harakatsiz tasvirlar, harakatlanuvchi tasvirlar va ovoz interaktiv mahsulotga. Media vositalari sezilarli idrok barcha yo'llarini faollashtirish orqali o'quv materiallar boyitish imkonini beradi)

Axborot texnologiyalarining jadal suratlarda rivojlanib borayotgani oliy ta'lim muassasalari kimyo fanini o'qitish jarayoniga yangicha yondashuvni talab qilmoqda. Kimyo fanini o'qitish jarayonida yangi axborot va kompyuter texnologiyalarini qo'llash oddiy an'anaviy o'qitish tizimiga nisbatan o'quv jarayonining tubdan o'zgarishiga, talaba-o'quvchilarni kimyo faniga bo'lgan qiziqishlarini oshishiga, ularni ilm olishga, olgan bilimlari darajasini kengaytirilishiga sabab bo'lmoqda. Zamonaviy axborot va kompyuter texnologiyalari juda keng imkoniyatli ta'lim tizimi hisoblanadi. Bunga kompyuter tarmoqlari, internet, elektron ta'lim resurslari: elektron darslik, elektron o'quv qo'llanma, virtual stendlar, multimediya vositalari, axborot tizimlarini boshqarish, axborotlarni uzatish kabilar kiradi. Kimyo fanini o'qitish jarayoniga zamonaviy axborot va kompyuter texnologiyalarini qo'llash o'qituvchi uchun haddan tashqari imkoniyatlar eshigini ochib beradi. Kimyo yo'nalishidagi talabalar uchun axborot texnologiyalari foydali va kerakli vositalardan biridir. Bu texnologiyalar talabalar uchun kimyo sohasidagi ma'lumotlarni o'rganish, tushunish va amaliyotlarda qo'llash bo'yicha yordam beradi.

Kimyo yo'nalishidagi talabalar uchun axborot texnologiyalari faol foydalanish va o'rganishning samarali vositalaridan biridir. Bu texnologiyalar talabalar uchun kimyo fanini tushunish, amaliy ishlarni o'tkazish va kimyo sohasidagi yangiliklardan xabardor bo'lishda qo'llanish imkonini beradi. Axborot texnologiyalari orqali kimyo yo'nalishidagi talabalar kimyo sohasidagi bilimlarini kengaytirib, zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga o'rganadi va o'zlarining professional rivojlanishini ta'minlaydi.

ADABIYOTLAR RO`YHATI:

1. Muftaqov A. G. Umumiy kimyo Toshkent, 2004y
2. Teshaboev S, Nishonov M. Anorganik kimyo Toshkent 2000y

3. Mirzayev P.N, Mirzayeva M.P. Kimyo Navoiy 2010y

4. Atqiyayeva, I. S, Kurbanova, A. D, Komilov, Q. O, Fayziyev, X. O. Kimyoni o'qitishda o'quvchilarning intellectual imkoniyatlarini rivojlantirishda elektron taqdimotlarning qo'llanilishi. academic research in educational sciences// 2021, 2(Special Issue 4), 47-52

5. Matyakubov A. Umumiy va anorganik kimyoni o'qitish jarayonida talabalarni intellectual qobiliyatini shakllantirish. Jamiyat va innovatsiy jurnali. 2021. №5.571577 betlar.

6. Ergasheva X.Yu. How to start teaching children second languages at home// Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. –Namangan, 2020. Maxcyc сон. – Б. 407-410. (13.00.00. № 30)

7. Ergasheva X.Y. Teaching second language to Very Young Learners // Pedagogical Sciences/colloquim-journal#13(24) ISSN 2520-6990, December, 2018. – Pages 18-20.

8. Ergasheva X.Y. Communicative approach to second language teaching in preschool education // Horison: Journal of Humanity and Artificial Intelligence#13(24) ISSN 2835-3064. 2023, – Pages 499-502. (Global Impact Factor 9.7)

9. Umarov A.A. Maktabgacha ta'limda til o'rgatish konsepsiya va tamoyillari // Pedagogika nazariyasi// "Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar" mavzusida Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya, Namangan, ISSN 18-19-23./ 6 bet, 18 May 2023 yil.

10. Umarov A.A. Pedagogik nazariya va amaliyotda bo'lajak o'qituvchining axborot kompetentsiyasini rivojlantirish konsepsiyasi // Guliston Davlat Universitet Axborotnomasi// Gumanitar – ijtimoiy fanlar seriyasi, 2023. № 2, UDC 378.147 / 254-258 betlar, 2023-yil 30-iyun.

11. Isakova Maftuna. The most effective techniques for teaching English in EFL and ESP programs// Pedagogical sciences and teaching methods.